

Проучвания върху биологичното разнообразие на националните паркове Централен Балкан и Рила по проекта GEF

Алекси ПОПОВ, Здравко ХУБЕНОВ

Съкращението GEF, означаващо Световен фонд за околна среда (Global Environmental Facility) и произнасяно на български „Джеф“, стана известно у нас през последните две години като название на проекта за биологичното разнообразие на двата от най-големите национални паркове в България, а именно Централен Балкан и Рила (GEF Biodiversity Project). Работата по проекта беше финансирана от Американската агенция за международно развитие (USAID = United States Agency for International Development) и българското правителство и се осъществи от декември 1996 до декември 1998. Организацията на практическата дейност беше възложена чрез търг на американската фирма ARD (Associates in Rural Development).

Целта на проекта е да се подпомогне изготвянето на планове за управление на двата парка. За съставянето им е нужно да се систематизират и допълнят всички сведения за тяхната фауна и флора и да се преценят от конзервационна гледна точка. Първата фаза на проекта (1996-1997) обхваща събиране на наличната информация за биоразнообразието и нейното включване в база данни за видовете и литературата. Чрез анализ на публикуваните сведения бяха формулирани главните пропуски в познанията и посочени неизследваните райони в двата парка по отношение на отделните систематични групи. Втората и третата фаза (1997-1998) включваха двугодишни теренни и лабораторни изследвания на слабо проучените територии и на териториите с особено богатство на фауната и флората или с висока концентрация на ендемични, реликтни и редки видове.

В резултат на работата по проекта е изготвена база данни на всички литературни и нови оригинални сведения за фауната на двата парка и е направена оценка на видовото богатство и на конзервационната значимост на видовете и съобществата. Обсъдени са чувствителността на отделните систематични групи към негативния човешки натиск, както и съвременните и потенциалните заплахи за фауната, и са предложени по-обща и конкретни препоръки за нейното опазване. Четири района, обитавани от уникални съобщества с висока конзервационна стойност, са избрани в Централния Балкан от вр. Вежен на запад до вр. Ботев на изток и три района - в Рила от Сегемте езера на запад до Грънчарския и Якорудския циркус на изток.

В първата фаза на проекта участваха 23 зоолози, предимно от Института по зоология и Националния природонаучен музей. Броят на ентомолозите в отделните фази на проекта варираше между 5 и 10 души. При техните изследвания в Централния Балкан бяха установени 1598 вида насекоми, от които 113 ендемита, 96 реликта и 64 редки вида, а в Рила - 2329 вида, от които 195 ендемита, 146 реликта и 130 редки вида. По растителни пояси в Централния Балкан преобладават обитателите на буковите гори със 727 вида, а в Рила - на иглолистните гори с 1003 вида. Най-голямо богатство на ентомофауната в Централния Балкан е характерно за районите между долината на р. Завозна и Карчов преслап (най-източната част на Златишко-Тетевенската планина) и между Карчов преслап и Троянския проход (най-западната част на Троянската планина) - по 445 вида, а в Рила най-голямо разнообразие е установено по Мальовишко-Мечитското било - 907 вида. В Световната червена книга са включени 14 вида насекоми, разпространени и в Централния Балкан, и 15 вида, срещащи се и в Рила.

Освен групата на ентомолозите три групи екипа проучваха ненасекомните безгръбначни животни, гребните гръбначни животни и едрите гръбначни животни. Ботаниците съсредоточиха вниманието си върху растенията на видово ниво и на ниво растителни съобщества. Един екип осигуряваше координацията и управлението на базата данни по зоология и ботаника. В първата фаза беше събрана наличната информация и от специалисти по абиотичните природни фактори (релеф, климат, води, почви и др.) и по дендрология. Изводите и препоръките, както и първичната информация, са необходими на всички, които участват във взимането на решения за управлението на парковете, и на първо място на двете новосъздадени дирекции към Националната служба за защита на природата: Национален парк Централен Балкан и Национален парк Рила.